

ГРИГОР'ЄВ Данило,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Навчально-науковий інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник –
доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
професор кафедри мови медіа
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Людмила ПОНОМАРЕНКО

ВІЙНА ЗНАЧЕНЬ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА

У 2022–2024 рр. український медіадискурс функціонує в умовах не лише збройної, а й смислової війни. Йдеться про постійну боротьбу за те, як саме називати події, як їх пояснювати і яке значення їм надавати. В цьому процесі слова перестають бути нейтральними: вони не просто фіксують реальність, а формують спосіб її розуміння. Саме тому медіа стають простором, де значення не відображаються, а конструюються і закріплюються.

Показовим у цьому контексті є лексико-семантичне поле «перемога». У звичайному вживанні «перемога» означає завершений результат – факт виграшу. Проте в умовах воєнного медіадискурсу це значення змінюється: воно втрачає однозначність і набуває ширшого, процесуального характеру. «Перемога» більше не є лише подією, а функціонує як процес, очікування та інтерпретація. Її зміст розширюється: вона може означати як стратегічну мету, так і локальні успіхи або навіть збереження позицій. З абстрактного чи історичного поняття «перемога» перетворюється на екзистенційний концепт, що означає існування держави та завершення бойових дій на умовах України [1].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни медіадискурс стає одним із ключових середовищ формування суспільного розуміння подій. У 2022–2024 рр. боротьба точиться не лише за територію, а й за значення, через які ці події інтерпретуються. Саме тому аналіз мовних механізмів набуває особливого значення, оскільки вони безпосередньо впливають на спосіб осмислення війни.

Особливої уваги потребує лексико-семантичне поле «перемога», яке є одним із центральних у воєнному медіадискурсі. Попри свою ключову роль, воно не є стабільним або однозначним: постійно переосмислюється, уточнюється та адаптується до змінних умов. У цьому контексті «перемога» функціонує не лише як позначення результату, а як інструмент формування очікувань, оцінок і наративних моделей.

Додаткову актуальність дослідженню надає необхідність врахування зовнішнього наративного тиску, в умовах якого український медіадискурс не лише продукує власні значення, а й змушений реагувати на альтернативні інтерпретації. У такій ситуації трансформація значення «перемога» стає показовим прикладом того, як через мову відбувається боротьба за інтерпретацію реальності.

Отже, дослідження трансформації лексико-семантичного поля «перемога» дозволяє не лише описати зміни у мовному вжитку, а й виявити механізми функціонування пропагандистських наративів у сучасному українському медіадискурсі.

Метою статті є виявлення особливостей трансформації лексико-семантичного поля «перемога» в українських масмедіа періоду 2022–2024 рр. та з'ясування його ролі у формуванні й функціонуванні пропагандистських наративів. Для досягнення цієї мети передбачено проаналізувати мовні засоби репрезентації значення «перемога», простежити зміни його семантичної структури та визначити основні наративні стратегії його актуалізації. Окрему увагу приділено впливу зовнішнього наративного тиску на переосмислення цього значення в українському медіадискурсі.

Об'єктом дослідження є український медіадискурс періоду 2022–2024 рр., у межах якого формується та трансформується значення «перемога».

Предметом дослідження є трансформація лексико-семантичного поля «перемога» та особливості його функціонування в українських масмедіа.

Сучасна лінгвістика демонструє сталий інтерес до класифікації лексем і фразем у межах лексико-семантичних груп. Ця проблема перебувала у центрі уваги таких науковців, як О. Потебня, І. Калиновська, Л. Мацько тощо.

Лексико-семантичне поле – це лексичні одиниці, які становлять «лексико-семантичні угруповання, структури певної мови з урахуванням її культурної і національної своєрідності» [2, с. 138].

На думку М. Кочергана, лексико-семантичне поле – це об'єднання парадигматично зв'язаних лексем, які поєднані спільністю змісту та виявляють предметну, функціональну або поняттєву подібність означуваних одиниць [3, с. 265]. В «Енциклопедії української мови» лексико-семантичну

систему описано як структурний ярус, утворений словами та їхніми значеннями [4, с. 305]. Отже, в основі цього поняття лежить логічний взаємозв'язок між одиницями мови, що класифікуються за подібністю їхнього змісту.

Аналіз сучасного українського медіадискурсу засвідчує, що значення «перемога» функціонує як динамічний елемент, що змінюється залежно від комунікативних завдань та нарративних стратегій. На відміну від традиційного розуміння як завершеного результату, у воєнному контексті воно втрачає однозначність і набуває процесуального характеру, задаючи напрям інтерпретації подій. Це, зокрема, простежується у вживанні конструкцій на кшталт «наближаємо перемогу», «працюємо на перемогу», де акцент зміщується з результату на дію.

Одним із ключових механізмів трансформації, як показує аналіз медіатекстів, є семантичне розширення. Значення «перемога» охоплює не лише фінальний результат, а й проміжні досягнення, що репрезентуються через номінації «успіх», «просування», «звільнення», «деокупація». У такий спосіб формується ефект безперервного руху до результату, навіть за відсутності чітко зафіксованої «кінцевої точки». Це підтверджується регулярним уживанням формулювань типу «успішне просування ЗСУ» або «чергове звільнення населеного пункту», які інтерпретуються як складові перемоги.

Водночас фіксується процес фрагментації значення: «перемога» розщеплюється на локальні епізоди, коли окремі події подаються як часткові досягнення. Таке дроблення виконує компенсаторну функцію в умовах невизначеності та відтермінування стратегічного результату. У медіадискурсі це проявляється у висловах на кшталт «ще один крок до перемоги», «маленька, але важлива перемога», що формують багаторівневу модель значення.

Окрему роль, як свідчить аналіз, відіграє заміщення прямої номінації. У медіатекстах «перемога» часто не називається безпосередньо, а репрезентується через суміжні або нейтральніші одиниці, як-от «стабілізація», «утримання позицій», «контроль ситуації». Наприклад, повідомлення про «стабілізацію фронту» фактично інтерпретується як позитивний результат, наблизений до перемоги. Така стратегія дозволяє уникати категоричності та адаптувати повідомлення до змінної реальності.

Формування значення «перемога» відбувається також у ситуації конкуренції нарративів. У межах українського медіадискурсу воно зазнає

уточнення та конкретизації, пов'язуючись із відновленням територіальної цілісності та суверенітету.

Розширення ядра лексико-семантичного поля «перемога» відбувається через включення лексем, які раніше не належали до його безпосередньої семантики. Якщо раніше «перемога» позначала передусім факт виграшу, то нині вона концептуалізується як складний процес, що охоплює низку умов і супровідних явищ.

До ядра поля, як засвідчує медіадискурс, інтегруються лексеми, пов'язані з ціннісно-емоційною сферою, зокрема «віра», «хорообрість», «єдність». У текстах регулярно фіксуються конструкції типу «віра в перемогу зміцнює тил», «єдність наближає перемогу», що встановлюють причинно-наслідковий зв'язок між моральними якостями і результатом війни.

Паралельно включаються лексеми, що позначають інструментальні та інституційні чинники, зокрема «зброя», «ЗСУ», «волонтерство». Аналіз показує, що у формулюваннях на кшталт «постачання зброї пришвидшує перемогу» або «волонтери працюють на перемогу» перемога інтерпретується як наслідок колективної діяльності та ресурсного забезпечення.

Окрему групу становлять лексеми «звільнення» і «трибунал», через які перемога конкретизується у просторовому та правовому вимірах. Наприклад, «звільнення територій» постає як її безпосередній прояв, а «міжнародний трибунал» – як завершення процесу у площині справедливості.

Одним із ключових принципів організації лексико-семантичного поля «перемога» є дихотомія «свій – чужий», яка задає інтерпретаційну рамку осмислення подій. У межах цієї опозиції значення формується через протиставлення взаємовиключних смислів. Це проявляється у бінарній моделі «перемога України» – «поразка росії», де результат війни подається як нульова сума. У медіатекстах це реалізується через протиставні конструкції на кшталт «успіхи ЗСУ – втрати ворога», що закріплюють оцінну поляризацію.

Паралельно функціонує протиставлення «оборона» – «агресія», у межах якого «перемога» набуває морального виміру як наслідок захисту. Відповідно, «чужий» дискурс маркується через лексеми «атака», «окупація», тоді як «свій» – через «оборона», «звільнення», «деокупація».

У такій системі координат значення «перемога», як показує аналіз, виконує не лише дескриптивну, а й ідеологічну функцію, виступаючи маркером належності та інструментом делегітимації протилежної сторони. Таким чином, дихотомія «свій – чужий» структурує лексико-семантичне поле «перемога», визначаючи його оцінні та інтерпретаційні параметри.

У результаті зафіксованих процесів лексико-семантичне поле «перемога» набуває розгалуженої структури, у якій поєднуються військові, моральні, соціальні та правові компоненти. Це свідчить про зміну способу її осмислення: вона більше не сприймається як одноразова подія, а постає як комплексний процес, що охоплює широкий спектр явищ і значень.

Таким чином, лексико-семантичне поле «перемога» постає як гнучка і багаторівнева система, що забезпечує інтерпретацію воєнної реальності. Його трансформація засвідчує, що у сучасному медіадискурсі значення не лише відображають події, а й формують уявлення про їх перебіг і результат, виконуючи ключову роль у функціонуванні пропагандистських наративів.

Аналіз медіатекстів таких ЗМІ як «Українська Правда», «Суспільне», «НВ» показує, що трансформація значення «перемога» проявляється насамперед у відмові від її нейтрального, дескриптивного розуміння. У медіадискурсі вона функціонує не лише як позначення результату, а як інструмент впливу, що поєднує воєнну термінологію з емоційно насиченими закликами до дії. Це простежується у формулюваннях на кшталт «кожен наближає перемогу», «працюємо на перемогу», «перемога залежить від нас», які трансформують це поняття у мобілізаційний ресурс.

Важливим аспектом цієї трансформації є інтеграція «перемоги» у ширший ряд воєнно-політичної лексики. У медіадискурсі вона співвідноситься з такими поняттями, як «мобілізація», «контрнаступ», «капітуляція», а також із лексемами, що позначають стратегії та сценарії розвитку подій, зокрема «бліцкриг» (переважно у контексті очікувань або невдалих планів противника) [5]. Таке поєднання формує уявлення про «перемогу» як елемент військово-стратегічної логіки, водночас зберігаючи її ідеологічне та емоційне навантаження.

Крім того, аналіз засвідчує зміну акцентів у сприйнятті цього значення. Якщо раніше «перемога» осмислювалася як завершений факт, то в сучасному медіадискурсі вона постає як тривалий процес. Це відображається у стабільному вживанні конструкцій типу «наближення перемоги», які фіксують не результат, а динаміку руху до нього. У межах такої моделі «перемога» пов'язується з необхідністю постійної дії, витривалості та готовності до самопожертви, що підсилює її мобілізаційний потенціал.

Отже, у медіадискурсі «перемога» трансформується з нейтрального позначення результату у багатофункціональне поняття, яке одночасно виконує описову, інтерпретаційну та спонукальну функції, поєднуючи військову, ідеологічну та емоційну складові [6].

Узагальнюючи результати дослідження трансформації лексико-семантичного поля «перемога» в українських масмедіа, можна сформулювати такі висновки. Насамперед фіксується деабстракція поняття. У сучасному медіадискурсі «перемога» перестає функціонувати як метафоричний або суто історичний конструкт і набуває ознак конкретизованого воєнно-політичного ідеалу, що пов'язується з чітко окресленими географічними (кордони 1991 року) та юридичними (репарації, трибунал) параметрами.

Водночас простежується зміна статусу цього значення: від результату до процесу. У медіадискурсі «перемога» функціонує не лише як фінальна точка, а як динамічна категорія, що актуалізується через мовні конструкції типу «наближаємо перемогу», «працюємо на перемогу». Це свідчить про її трансформацію у мобілізаційний ресурс, який стимулює соціальну та волонтерську активність.

Аналіз також засвідчує розширення семантичних зв'язків. Ядро лексико-семантичного поля «перемога» інтегрує лексеми, які раніше були периферійними, зокрема «ЗСУ», «ППО», «донати», «деокупація». Це вказує на мілітаризацію та прагматизацію значення, у межах якої перемога інтерпретується як результат конкретних дій, ресурсів і практик.

Окремо виявлено аксіологічну поляризацію значення. «Перемога» формується в межах жорсткої опозиції «свій – чужий», де вона пов'язується з екзистенційним виживанням нації, тоді як поразка противника інтерпретується як відновлення справедливості. Така модель закріплює чітко виражене оцінне навантаження і виключає нейтральність інтерпретацій. Крім того, у медіатекстах «перемога» набуває символічного виміру, репрезентуючись через образи протиставлення світла й темряви, що посилює її емоційне та ідеологічне навантаження і виводить за межі суто військової термінології.

Таким чином, лексико-семантичне поле «перемога» в українському медіадискурсі постає як динамічна, багаторівнева система, трансформація якої відображає не лише зміни у мовному вжитку, а й глибинні процеси формування пропагандистських наративів та інтерпретації воєнної реальності. У цьому контексті «перемога» виходить за межі воєнного результату і набуває ознак дискурсивного конструювання майбутнього, що передбачає формування власної системи значень, інтерпретацій та культурних практик. У цьому сенсі показовим є твердження про те, що перемогти – це створити власний, новий світ, власний дискурс, інтелектуальні концепції, мистецькі та медіапроекти [7].

Список використаної літератури

1. Кондратенко Н., Безверхна О. Лексико-семантичне поле «перемога» в українській мові: корпусний і лексикографічний виміри. *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2025. Т. 30. С. 35–51.
2. Пономарів О. Д., Різун В. В. *Сучасна українська мова*. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
3. Кочерган М. П. *Загальне мовознавство*. 3-тє вид. Київ: Академія, 2010. 464 с.
4. Шведова М., фон Вальденфельс Р., Яригін С., Рисін А., Старко В., Ніколаєнко Т., Лукашевський А. та ін. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК). Київ; Львів; Єна, 2017–2025.
5. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд). Кривий Ріг: Р. А. Козлов, 2016.
6. Поліщук Н. О. Військова термінологіка в мові сучасних масмедіа. *Термінологічний вісник: зб. наук. пр.* Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023. Вип. 7. С. 100–110.
7. Доцюк С. Що таке «перемога». 2022. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/62de3c11c82bf/>